

IZVJEŠĆE O STANJU LJUDSKIH PRAVA U REPUBLICI HRVATSKOJ ZA 2014. GODINU

SAŽETAK

Republika Hrvatska je ustavna parlamentarna demokracija. Zakonodavna vlast povjerena je jednodomnom parlamentu (Sabor). Predsjednik je državni poglavar i imenuje premijera, koji predvodi vladu. Domaći i međunarodni promatrači izjavili su da su parlamentarni izbori održani 2011. provedeni u skladu s međunarodnim standardima. Građanske vlasti održavaju učinkovit nadzor nad sigurnosnim službama.

Najvažniji problemi u pogledu ljudskih prava u Hrvatskoj su socijalna diskriminacija i predmeti nasilja usmjereni protiv pripadnika nacionalnih manjina, posebno Srba i Roma, kao i protiv žena. Nastavlja se i sporadično nasilje usmjereno prema lezbijkama, homoseksualcima, biseksualcima i transrodnim osobama (LGBT). Problem ostaje i korupcija.

Među ostalim problemima u vezi s ljudskim pravima su prenapučenost zatvorskih kapaciteta, sporost pravosuđa, neriješeni zahtjevi za povratom zemljišta koji datiraju još iz 2. svjetskog rata, komunističkog razdoblja i sukoba u razdoblju 1991.-1995., izolirani slučajevi javnog iskazivanja profašističkih aspiracija i vandalsko uništavanje spomenika holokaustu, kao i trgovanje ljudima.

Vlada je poduzela značajne korake na progonu i kažnjavanju pojedinaca koji su kršili ljudska prava.

Odjeljak 1. Poštivanje integriteta osobe, uključujući slobodu od:

a. proizvoljnog i nezakonitog lišavanja života

Nije prijavljen nijedan predmet u kojem bi država ili njezini predstavnici počinili proizvoljna ili nezakonita ubojstva. U listopadu 2013. sud u Zagrebu potvrdio je optužnicu za 93-godišnjeg bivšeg ministra unutarnjih poslova Josipa Boljkovca zbog sudjelovanja u ubojstvu 21 civilnog zarobljenika 1945. godine, dok je bio časnik tajne policije (OZNA) u partizanskim snagama koje su se odupirale fašističkoj okupaciji. Dana 22. svibnja Županijski sud u Zagrebu ga je oslobodio, a 11. rujna državno odvjetništvo je podnijelo žalbu na presudu. Dana 10. studenog Boljkovac je umro i predmet je uslijed toga zaključen.

b. nestanka

Tijekom godine nije bilo prijava politički motiviranih nestanaka osoba, otmica niti slučajeva kidnapiranja.

Vlada je prijavila 1.628 osoba koje se još uvijek vode kao nestale u ratnim sukobima iz 1991.-1995. Rješavanje predmeta nestalih osoba i dalje je prioritet i Hrvatska od susjednih država traži suradnju u cilju pronalaska i lociranja masovnih i pojedinačnih grobnica. Bez obzira na to, tijekom godine nije došlo do značajnijeg napretka zbog nedostatka novih podataka.

c. mučenja i drugi oblici okrutnog, nehumanog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja

Ustavom i zakonom zabranjeni su takvi postupci i nije bilo prijava da ih je država primjenjivala.

U ožujku je Vijeće Europskog odbora za sprječavanje mučenja (CPT) objavilo izvješće o obilasku osam istražnih pritvora, tri zatvora, zatvorske bolnice u Zagrebu, psihijatrijske bolnice na Rabu i dvije institucije u okviru Ministarstva socijalne politike i mladih u 2012. godini. U izvješću se navodi da je većina ispitanih zatočenika ukazala da je policija s njima dobro postupala, ali nekolicina je tvrdila da su ih policijski službenici fizički zlostavljali prilikom uhićenja, čak i nakon što su savladani odnosno odvedeni u policijske postaje na ispitivanje. Odbor je dokumentirao navode o fizičkom zlostavljanju zatvorenika od strane zatvorskih službenika, koje se uglavnom sastojalo od šamaranja i udaraca u različite dijelove tijela. Odbor je prijavio da je takva praksa učestalija u okružnom zatvoru u Zagrebu nego u drugim zatvorima, ali izaslanstvo je zaprimilo i više izvješća o takvom zlostavljanju u državnoj kaznionici u Glini od zatvorenika koji su počinili samoozljeđivanje ili se odbili podvrći pretrazi urina na narkotike.

Uvjeti u zatvorima i pritvorima

Godine 2013. pučki pravobranitelj (imenovan od strane parlamenta i zadužen za zaštitu zakonskih prava građana) izvijestio je da je postupanje sa zatvorenicima uglavnom humano. Prema izvješću iz 2013. Godine, akutan je problem i dalje pretrpanost zatvora.

Fizički uvjeti: Prema podacima Ministarstva pravosuđa, krajem prosinca 2013. u zatvorskom sustavu je bilo 4.352 zatvorenika, od čega 99 maloljetnika. Maksimalni kapacitet sustava bio je 3.893 punoljetnih i maloljetnih zatvorenika. Od ukupne zatvorske populacije, 194 su bile žene, od čega šest maloljetnica u odgojnom zavodu za maloljetnice. Tijekom 2013. bilo je 16 smrtnih slučajeva prirodnih uzroka, 10 pokušaja

samoubojstva i nijedno zabilježeno samoubojstvo. U izvješću iz ožujka, CPT spominje da su čuli navode o nasilju i zastrašivanju među zatvorenima u državnoj kaznionici u Glini i okružnom zatvoru u Zagrebu, a u manjoj mjeri i u okružnom zatvoru u Sisku. Zastrašivanje među zatvorenima osobito prevladava u četvrtom modulu državne kaznionice u Glini.

Nadležna tijela osigurala su dovoljno hrane i redovan pristup pitkoj vodi za zatvorenike, iako CPT primjećuje da su se osobe zadržane u više policijskih postaja žalile da nisu dobile hranu, unatoč činjenici da su pritvorene više sati. U svom izvješću iz ožujka, CPT navodi da su materijalni uvjeti izdržavanja kazni u zatvorima općenito dobri, ali napominje da su ćelije u lošem stanju i da u državnoj kaznionici u Glini nedostaje odgovarajući pristup prirodnom svjetlu; ćelije u prvom, četvrtom i sedmom modulu okružnog zatvora u Zagrebu nemaju pristup prirodnom svjetlu, dok je u ćelijama u okružnom zatvoru u Sisku taj pristup izuzetno ograničen. U okružnom zatvoru Zagreb, sanitarni prostori u većini ćelija su samo djelomično odvojeni, a zatvorenici su se žalili na nedostatak privatnosti i loše higijenske uvjete. U okružnom zatvoru Zagreb, CPT je utvrdio da nadležna tijela nisu ponudila trojici maloljetnih prijestupnika nikakve smislene aktivnosti i da su provodili 22 sata dnevno zaključani u ćeliji, što CPT smatra „neprihvatljivim“.

CPT je također utvrdio problem slabog provjetravanja u ćelijama u odjelu posebne sigurnosti i discipline u državnoj kaznionici Glina. U pogledu policijskih pritvora, CPT navodi ograničen pristup prirodnom svjetlu i slabu umjetnu rasvjetu, kao i neodgovarajuće provjetravanje u više policijskih postaja. U zagrebačkoj VIII. policijskoj postaji i u policijskoj postaji u Petrinji, CPT je utvrdio da pritvorske ćelije nisu odgovarajuće veličine za smještaj preko noći, iako su prema podacima iz registara pritvora pojedinci ponekad u takvim ćelijama zadržavani preko noći.

Administracija: Vođenje evidencija o zatvorenima općenito je adekvatno, iako je CPT utvrdio da kod bilježenja ozljeda u zdravstveni karton zatvorenika nema prateće izjave zatvorenika ni liječnika. Pored toga, CPT je utvrdio da nijedan zatvor koji su posjetili ne vodi registar traumatskih ozljeda zatvorenika.

Nadležna tijela primjenjuju alternativne mjere umjesto zatočenja za nenasilne prekršitelje, pučki pravobranitelj dostupan je za odgovaranje na pritužbe, a zatvorenici i pritvorenici imaju pristup posjetiteljima. Nadležna tijela dopuštaju zatvorenima vjerske obrede. Zatvorenici uglavnom mogu iznositi pritužbe pravosudnim tijelima bez cenzure. U svom izvješću iz ožujka, CPT navodi da su dobili više naznaka prema kojima su zatvorski službenici čitali povjerljive pritužbe i prigovore zatvorenika i citirali sadržaj njihove korespondencije prijetećim tonom. U okružnom zatvoru u Sisku, CPT je

pronašao registar „rizičnih zatvorenika“ u kojem su nadležna tijela kategorizirala jednog zatvorenika kao opasnog zbog „iznošenja pritužbi vanjskim institucijama“. Nadležna tijela istražuju vjerodostojne navode o kršenju kaznenog zakona. Pučki pravobranitelj može intervenirati u slučajevima kršenja ljudskih prava i kršenja ustavnih prava zatvorenika i može redovito vršiti inspekcije zatvora.

Neovisno motrenje: Vlada je dopustila motrenje od strane neovisnih nevladinih promatrača, iako tijekom godine nije izvršeno nijedno motrenje.

d. samovoljno uhićenje ili zatočenje

Ustav i zakon brane samovoljno uhićenje i zatočenje, a vlada se pridržavala tih zabrana.

Uloga policije i sigurnosnog aparata

Državna policija, pod kontrolom Ministarstva unutarnjih poslova, ima primarnu odgovornost za državnu unutarnju sigurnost. U vrijeme nemira, premijer i predsjednik mogu pozvati vojsku za uspostavu sigurnosti. Obavještajne službe su pod nadležnošću premijera i predsjednika. Neovisni nadzorni odbor prati rad obavještajnih službi. Građanska tijela, uključujući Ministarstvo unutarnjih poslova, Ministarstvo obrane i obavještajne službe, održavaju učinkovitu kontrolu nad snagama sigurnosti. Država ima učinkovite mehanizme za istraživanje i kažnjavanje zloporaba i korupcije. Bilo je navoda o prolasku bez kažnjavanja u svezi snaga sigurnosti tijekom godine, ali u istragama saborskog Odbora za nacionalnu sigurnost nisu nađeni nikakvi dokazi kojima bi se potkrijepili ti navodi.

Postupci uhićenja i postupanje s uhićenicima

Nije bilo proizvoljnih ni tajnih uhićenja, kao ni uhićenja bez naloga. Temeljem propisa, državno odvjetništvo može zadržati osumnjičenike najduže 48 sati. U svakom predmetu, sudac istrage mora odlučiti u roku od 12 sati o produženju pritvora radi daljnje istrage. Nadležna tijela promptno su obavještavala uhićenike o optužbama protiv njih i ujedno u Hrvatskom pravosuđu postoji funkcionalan sustav jamčevine. Sudovi mogu osloboditi uhićenike po vlastitoj diskreciji. Nadležna tijela uglavnom su dopuštala uhićenicima žurni pristup odvjetniku po njihovu izboru ili, ako su slabog imovinskog stanja, odvjetniku kojeg dodjeljuje država. Međutim, u svom izvješću iz ožujka, CPT navodi da u „razgovorima“ u policijskoj postaji na temelju policijskog poziva, neki uhićenici nisu dobili priliku kontaktirati odvjetnika prije službene optužbe. CPT je ujedno zaprimio navode da uhićenici nisu mogli kontaktirati odvjetnika po svom izboru, budući

da je policija smatrala da je njihova jedina obveza kontaktirati odvjetnike sa standardnog popisa.

Nadležna tijela uglavnom nisu držala uhićene osumnjičenike u izolaciji ni u kućnom pritvoru. CPT međutim navodi da je više osoba naznačilo da su službenici policijske postaje u Sisku ukazali osumnjičeniku da je obavijest o pritvoru osobi po njegovu izboru uvjetovana njegovom suradnjom s policijom. Pored toga, neki pojedinci naveli su CPT-u da im je policija ponudila da o njihovom pritvoru obavijesti ili odvjetnika ili imenovanu osobu.

e. uskraćivanja pravičnog javnog suđenja

Ustavom se jamči neovisno sudstvo i vlada je uglavnom poštivala neovisnost pravosuđa. Pravosuđe i dalje pati od velikog kašnjenja u rješavanju predmeta. Ministarstvo pravosuđa prijavilo je 664.734 neriješenih predmeta koji su na dan 30. lipnja još uvijeku sudskim postupcima.

Sudski postupci

Okrivljenici uživaju pretpostavku nedužnosti. Okrivljenici moraju biti odmah i detaljno informirani o optužbama protiv njih (s besplatnim tumačenjem, ako je potrebno). Optuženici imaju pravo na pravično i javno suđenje bez nepotrebne odgode i neovisno pravosuđe uglavnom je provodilo to pravo. Za saslušanje predmeta, u pravnom sustavu postoji sudac pojedinac ili sudsko vijeće u kojem ponekad sudjeluju sudaci porotnici. Okrivljenici imaju pravo komunicirati s odvjetnikom po svom izboru ili im se dodjeljuje odvjetnik na javni trošak po službenoj dužnosti. Okrivljenici uživaju pravo na odgovarajuće vrijeme i sredstva za pripremu obrane i pristup državnim dokazima bitnima za njihov predmet. Okrivljenici imaju pravo ispitati svjedoke protiv njih, kao i dovesti svjedoke i predložiti dokaze u svoju korist. Okrivljenici se ne mogu prisiliti na svjedočenje odnosno priznanje krivnje. Okrivljenici i tužitelji imaju pravo žalbe prije nego što presuda postane pravomoćna.

Dana 1. siječnja stupio je na snagu novi Zakon o pravnoj pomoći, kojeg su podržale udruge za ljudska prava, uključujući i Centar za mir i nenasilje u Osijeku. Zakonom se proširuje pravo na besplatnu pravnu pomoć i olakšava postupak dobivanja primarne pravne pomoći. Ne dovodeći u pitanje te odredbe o besplatnoj pravnoj pomoći, više udruga uočilo je da za potpunu provedbu ovog zakona nedostaje financijskih sredstava.

U srpnju 2013. Ministarstvo pravosuđa, u suradnji s Udrugom za podršku žrtvama i svjedocima, proširilo je podršku žrtvama otvaranjem besplatne dežurne telefonske linije

za stručnu pomoć na hrvatskom i engleskom jeziku. Ministarstvo pravosuđa prijavilo je da je na dežurnoj telefonskoj liniji registrirano 2.407 telefonskih poziva u svezi s 1.387 predmeta tijekom godine, počevši od sredine srpnja 2013. Država je i dalje sprječavala zastrašivanje svjedoka u slučajevima ratnih zločina. Udruge su prijavile da je podrška žrtvama i svjedocima bila nekonzistentna u različitim nadležnostima.

Županijski sudovi u Osijeku, Rijeci, Splitu i Zagrebu i dalje imaju isključivu nadležnost nad novim predmetima ratnih zločina. Predmeti koji su već u tijeku na 11 županijskih sudova ostali su u tim nadležnostima. Od nastupa plana djelovanja iz 2008. kojim je utvrđena revizija svih optužnica za ratne zločine, ponovno je otvoreno 130 predmeta. Od srpnja je zatvoreno 108 predmeta sa sedam osuđujućih presuda, a 22 predmeta su još u tijeku.

U prosincu 2013. Županijski sud u Osijeku osudio je Vladimira (Vladu) Milankovića, ratnog zamjenika načelnika sisačke policije, za ratne zločine počinjene u Sisku protiv građana srpske nacionalnosti tijekom 1991.-1992. i odredio mu zatvorsku kaznu u trajanju od osam godina. U istom predmetu pričuvni policijski službenik Drago Bošnjak oslobođen je optužbi za ratne zločine. Dana 10. lipnja Vrhovni sud je potvrdio presudu za Milankovića, osudivši ga na 10 godina zatvora i potvrdio oslobađajuću presudu za Bošnjaka. Ta presuda je postala pravomoćna.

U lipnju 2013. Županijski sud u Splitu presudio je u postupku za ratne zločine da je Božo Bačelić kriv za ubojstvo starijeg para u Prokljanu i spaljivanje njihovih tijela tijekom Operacije Oluja iz 1995. godine, vojne ofanzivne akcije za ponovno stjecanje kontrole nad ostatkom okupiranih djelova Hrvatske, kojom je zaključen rat 1991.-1995. Sud je oslobodio ostale okrivljenike zbog nedostatka dokaza, odnosno iz proceduralnih razloga. Dana 27. ožujka Vrhovni sud potvrdio je presudu Županijskog suda u Splitu i osudio Bačelića na sedam godina zatvora. Baza podataka tužiteljstva o ratnim zločinima sadrži 24 predmeta ratnih zločina vezana uz Operaciju Oluja u kojima počinitelji još nisu identificirani. Navodi se da je policija u tri od tih predmeta tužiteljstvu predala kaznene prijave protiv nepoznatih počinitelja.

Politički zatvorenici i uhićenici

Nije bilo prijava predmeta političkih zatvorenika ni uhićenika.

Građanski sudski postupci i pravni lijekovi

Pojedinci mogu potraživati naknadu štete odnosno prestanak navodnog kršenja ljudskih prava i mogu se žaliti na sudske odluke Europskom sudu za ljudska prava (ECHR) nakon

iscrpljenja svih domaćih pravnih lijekova ili ako postupak pred domaćim pravosuđem predugo traje. Stalno kašnjenje u rješavanju predmeta predstavlja razlog za zabrinutost u pogledu sposobnosti i učinkovitosti pravosuđa. Za navode o povredama prava postoje i administrativni pravni lijekovi.

Odluke regionalnog suda za ljudska prava

Hrvatska je pod nadležnošću Europskog suda za ljudska prava (ECHR). Vlada se pridržava njegovih presuda.

Povrat imovine

Više osoba i dalje sudjeluju u postupcima zbog „neovlaštenih ulaganja“, odnosno potraživanja od vlasnika imovine za dogradnju izvršenu od strane ranijih nezakonitih stanara tijekom ratnih sukoba 1991.-1995. i kasnije. Propisom donesenim 13. lipnja vlasnici su oslobođeni obveze naknade privremenim stanarima za ta „neželjena ulaganja“. Na dan 30. listopada bilo je u tijeku 11 predmeta zbog neovlaštenih ulaganja, u kojima su tužitelji tražili naknadu od države, a ne od vlasnika imovine.

Problem su i dalje predmeti koji se odnose na povrat imovine oduzete tijekom 2. svjetskog rata i komunističkog razdoblja. Zakonom je dopušten povrat imovine samo pojedincima koji su bili državljani 1996. kad je Sabor donio Zakon o povratu imovine. Nastavno tome, Zakon se ne odnosi na osobe čija je imovina ekspropirirana nego na one koje su napustile zemlju i postale građani drugih država.

Povrat društvene imovine ostaje problem za Srpsku pravoslavnu crkvu i Koordinaciju židovskih zajednica u Hrvatskoj, krovnu organizaciju koja zastupa židovsku zajednicu u Zagrebu i devet manjih zajednica u cijeloj zemlji. Vlada je poduzela preliminarne korake za povrat imovine nacionalizirane u bivšoj Jugoslaviji židovskoj zajednici *Chevra Kadisha*, donošenjem rješenja u srpnju kojim se Općini dodjeljuje druga imovina kao naknada za oduzetu imovinu.

f. proizvoljna ometanja privatnosti, obitelji, doma i korespondencije

Ustavom i zakonom zabranjeni su takvi postupci i nije bilo prijava da se vlada nije pridržavala tih zabrana.

Odjeljak 2. Poštivanje građanskih sloboda, uključujući:

a. sloboda govora i tiska

Ustavom i zakonom utvrđena je sloboda govora i tiska i vlada je uglavnom poštivala ta prava. Kombinacija neovisnog tiska, učinkovitog pravosuđa i funkcionalnog demokratskog političkog sustava potiču slobodu govora i tiska.

Sloboda govora: Dok se ustavom jamči sloboda govora, kaznenim zakonom sankcioniraju se pojedinci koji nastupaju „s ciljem širenja rasne, vjerske, spolne, nacionalne, etničke mržnje ili mržnje na temelju boje kože ili spolne orijentacije ili drugih karakteristika“. Zakonom je utvrđena kazna zatvora u trajanju od šest mjeseci do pet godina za govor mržnje. Govor mržnje preko interneta kažnjava se kaznom zatvora u trajanju od šest mjeseci do tri godine.

Tijekom godine policija je prijavila 13 predmeta govora mržnje, od kojih su nepoznati počinitelji počinili osam. To predstavlja smanjenje u usporedbi s prethodnim godinama. Šest dodatnih predmeta upućeno je na daljnju istragu za utvrđivanje je li nastupilo kazneno djelo iz mržnje.

Sloboda tiska: Ograničenja materijala koji se smatra govorom mržnje odnose se i na tiskane medije. Dok su mnoge privatne novine i časopisi objavljivani bez utjecaja države, promatrači navode nedostatak transparentnosti u vlasništvu nad medijima kao izazov za medije i odgovornost vlade. Javno dostupni podaci često nisu jasno ukazivali tko je stvarni vlasnik više lokalnih medijskih kuća.

Nije bilo prijava miješanja države u medijske kuće. Lokalna tijela vlasti imaju u djelomičnom ili potpunom vlasništvu oko 70 posto lokalnih elektroničkih medija, što ih čini posebno osjetljivima na politički pritisak. Oko 46 posto lokalnih radio stanica ovisi o financijskoj podršci lokalnih tijela vlasti.

Cenzura ili ograničenja sadržaja: Više novinara prijavilo je da se izdavači i vlasnici medija boje gubitka oglašivača i često provode autocenzuru u izvještavanju o oglašivačima ili o njima politički povezanim osobama.

Zakoni o kleveti/nacionalnoj sigurnosti: Kleveta i sramoćenje su kaznena djela. Tijekom godine nije bilo prijava novih politički motiviranih slučajeva klevete. Veliki broj ranijih slučajeva klevete ostao je neriješen zbog sporog pravosuđa. Sudovi mogu izricati novčane kazne, ali ne i kazne zatvora, osobama osuđenima za klevetu. U travnju je Hrvatsko novinarsko društvo (HND) zatražilo od vlade izmjene kaznenog zakona kojima bi se dekriminaliziralo sramoćenje.

U ožujku je novinarka Slavica Lukić proglašena krivom (žalbeni postupak u tijeku) za sramoćenje Ivanke Trstenjak Rajković u istražnoj reportaži o sumnjivim transakcijama

između klinike Rajković i državnog zavoda za zdravstveno osiguranje. To je bila prva presuda za sramoćenje temeljem propisa koji su stupili na snagu u siječnju 2013. U srpnju je poništena ranija presuda protiv Lukić i predmet je poslan na ponovno suđenje na Županijski sud u Zagrebu. Od 1. travnja sudovi rješavaju još 42 tužbe za sramoćenje. HND tvrdi da je namjera propisa o sramoćenju eliminirati neovisno, istražno i kritično novinarstvo.

Dana 8. travnja predstavnicu za slobodu medija Organizacije za sigurnost i suradnju u Europi, Dunja Mijatović, izrazila je zabrinutost zbog nedavnih presuda i tužbi koje su u tijeku protiv novinara za kazneno djelo sramoćenja.

Sloboda interneta

Vlada nije ograničavala ni sprječavala pristup internetu niti cenzurirala *online* sadržaj i nije bilo vjerodostojnih prijava da je vlada pratila privatnu *online* komunikaciju bez odgovarajućeg zakonskog ovlaštenja. Prema statističkim podacima Internet World Stats iz 2012., oko 3,2 milijuna osoba, što predstavlja 71 posto populacije, korisnici su interneta.

Akademске slobode i kulturna događanja

Nije bilo državnih ograničenja akademskih sloboda ni kulturnih događanja.

b. sloboda mirnog okupljanja i udruživanja

Ustavom i zakonom utvrđuju se slobode okupljanja i udruživanja, a vlada je uglavnom poštivala ta prava.

c. vjerska sloboda

Vidjeti izvještaj američkog Ministarstva vanjskih poslova (*Department of State*) o međunarodnim vjerskim slobodama *International Religious Freedom Report* na internetskoj stranici www.state.gov/religiousfreedomreport/.

d. sloboda kretanja, raseljene osobe, zaštita izbjeglica i osobe bez državljanstva

Ustavom i zakonom jamči se sloboda kretanja unutar države, putovanja u inozemstvo, emigracije i repatrijacije i država je uglavnom poštivala ta prava. Vlada je surađivala s Uredom UN-ova visokog predstavnika za izbjeglice (UNHCR) i drugim humanitarnim organizacijama u pružanju zaštite i pomoći raseljenim osobama, izbjeglicama,

povratnicima, tražiteljima azila, osobama bez državljanstva i drugim osobama sličnog statusa.

Državni ured za obnovu i stambeno zbrinjavanje nadzire probleme vezane uz izbjeglice, povratnike i raseljene osobe u svezi s njihovim zakonskim statusom i zahtjevima za stambeno zbrinjavanje. Novim propisima, koji su stupili na snagu u srpnju, dodatno su poboljšane zakonske mogućnosti za izbjeglice, povratnike i raseljene osobe koje traže zakonski status i stambeno zbrinjavanje. Propisima su riješeni dugoročni problemi vezani uz obradu zahtjeva za stambeno zbrinjavanje i braniteljska prava. Vlada je od 1995. godine registrirala 354.685 povratnika. Od 2013. godine 133.242 povratnika identificirani su kao osobe srpske nacionalnosti.

Zaštita izbjeglica

Pristup azilu: Zakonom se omogućuje davanje azila ili statusa izbjeglice. Prema podacima Ministarstva unutarnjih poslova, 229 osoba zatražilo je azil u prvoj polovici godine, što je smanjenje u odnosu na 721 tijekom istog razdoblja u 2013. godini. UNHCR je prijavio ukupnu stopu priznavanja (broj tražitelja azila koji su dobili službeni status izbjeglice i komplementarni oblik zaštite podijeljen s ukupnim brojem slučajeva) od oko 19 posto tijekom prve polovice godine. U istom razdoblju, 11 osoba dobilo je međunarodnu zaštitu, od čega su četiri dobile status izbjeglica, a sedam ih je dobilo supsidijarnu zaštitu. Hrvatska se i dalje smatra tranzitnom zemljom, u kojoj većina tražitelja azila (oko 85 posto) putuje dalje prema drugim državama članicama EU. UNHCR je prijavio da je sustav azila uglavnom fer i učinkovit, ali ima nekoliko nedostataka, uključujući nedostatak tečajeva hrvatskog jezika za korisnike međunarodne zaštite. U 2013. Godini, ukupno je 49 djece bez pratnje i odvojeno od roditelja zatražilo azil. Četiri su od tih zahtjeva podnesena u prvih šest mjeseci godine. Vlada je odbila većinu zahtjeva za azil od strane maloljetnika bez pratnje. Od 2004. vlada je odobrila zaštitu za 10 maloljetnika bez pratnje, a od 2013. samo jednom maloljetniku.

Hrvatska ima dobro razvijen sustav azila i za sve podnositelje zahtjeva provedeno je utvrđivanje statusa izbjeglica. Od donošenja propisa o azilu u prosincu 2013. država postupa uglavnom u skladu s politikom azila Europske unije. Prema UNHCR-u, kapacitet prijema dosegno je 700 azilanata nakon ponovnog otvaranja prijamnog centra u Kutini (pored postojećeg centra u Zagrebu). Usluge dostupne u tim centrima obuhvaćaju smještaj, osnovnu zdravstvenu skrb, obrazovanje, psihološko savjetovanje i pomoć pri zapošljavanju.

Trajna rješenja: Vlada je nastavila sudjelovati u petogodišnjem zajedničkom regionalnom programu stambenog zbrinjavanja s vladama Bosne i Hercegovine, Crne

Gore i Srbije za pružanje trajne integracije ili povrata (lokalna integracija ili dobrovoljni povrat) za 73.592 izbjeglice i raseljene osobe u regiji. Prema UNHCR-u, otprilike 39.732 hrvatskih Srba i dalje je imalo status izbjeglica u Balkanskoj regiji, od čega je 32.372 s prebivalištem u Srbiji. Većina tih potencijalnih povratnika posebno su socijalno ranjivi (često starije ili nezaposlene osobe) dok čekaju trajno stambeno zbrinjavanje.

U prosincu 2013. nacionalni koordinator za stambeno zbrinjavanje potpisao je okvirni ugovor s Razvojnou bankom Vijeća Europe, koja upravlja fondom za stambeno zbrinjavanje. Ugovorom je otvoren pristup donacijama u korist vlade za stambeno zbrinjavanje. Ukupno je 119,7 milijuna eura (150 milijuna dolara) namijenjeno za udio Hrvatske u tim sredstvima, od čega je doprinos vlade bio 25 posto ili 29,9 milijuna eura (37,4 milijuna dolara). Državni ured za obnovu i stambeno zbrinjavanje, u koordinaciji s UNHCR-om, bira najranjivije korisnike. Početna ceremonija održana je u lipnju u Korenici, gdje se gradi prvih 29 stambenih jedinica financiranih tim sredstvima. Izgradnja tih stambenih jedinica planirana je unutar godine dana.

Tijekom godine, vlada je nastavila rješavati zahtjeve osoba (uglavnom srpske nacionalnosti) koji su izgubili stanarska prava u stanovima u društvenom vlasništvu tijekom rata ili neposredno nakon njega. Od 17.820 zahtjeva, riješeno je 12.839 u okviru programa stambenog zbrinjavanja (od čega 9.402 pozitivno). Još 4.621 zahtjev prosljeđen je regionalnim uredima nadležnima za razmatranje tih zahtjeva.

Ovlaštenje za dodjelu statusa izbjeglice (kojim se aktiviraju socijalna prava) preneseno je na regionalne administrativne urede u državi. UNHCR je procijenio da postupak zahtjeva za dodjelu prava dobro funkcionira.

Osobe bez državljanstva

Državljanstvo se stječe podrijetlom, naturalizacijom ili, u vrlo ograničenom broju slučajeva, rođenjem (za djecu koja bi inače bila bez državljanstva). UNHCR je procijenio da je 2.886 osoba bez državljanstva ili s rizikom ostanka bez državljanstva, a mnogi među njima su Romi iz drugih dijelova bivše Jugoslavije, koji su imali problema u dostavljanju dokumentacije potrebne za utvrđivanje rezidentnosti ili državljanstva. Prema podacima više udruga, Romi bez državljanstva i dalje imaju problema u pristupu državnim uslugama.

Odjeljak 3. Poštivanje političkih prava: pravo državljanina na promjenu vlade

Ustavom i zakonom daje se državljanima mogućnost promjene vlade na slobodnim i poštenim izborima, na temelju općeg prava glasa.

Izbori i političko sudjelovanje

Nedavni izbori: Nacionalni parlamentarni izbori održani 2011. godine, lokalni izbori iz 2013. i izbori za Europski parlament održani 25. svibnja protekli su u pluralističkom okruženju i provedeni su stručno i transparentno.

Sudjelovanje žena i manjina: U Saboru, sastavljenom od 151 zastupnika, ima 38 žena, a četiri su u vladi, sastavljenoj od 21 člana, uključujući i prvu zamjenicu premijera, koja je ujedno i ministrica vanjskih poslova, zamjenicu premijera i još dvije ministrice. Pet od 11 europskih parlamentaraca iz Hrvatske su žene. Četiri su žene među 12 ustavnih sudaca, uključujući predsjednicu i zamjenicu predsjednice suda. Među 38 sudaca Vrhovnog suda bilo je 17 žena, uključujući zamjenicu predsjednika suda i predsjednicu kaznenog odjela suda.

Političke stranke imaju zakonsku obvezu održavati ravnotežu od najmanje 40 posto zastupljenosti oba spola na popisima svojih kandidata za lokalne i nacionalne izbore, kao i u izborima za Europski parlament. Zakonom su utvrđene financijske kazne za kršenje ove odredbe. Lokalne udruge kritizirale su zakon zbog činjenice da su kazne premale da bi odvrćale od kršenja i da je vlada rijetko provodila te odredbe.

Zakonom su rezervirana mjesta u Saboru za predstavnike srpske nacionalne manjine i pet dodatnih mjesta za 21 ostalu priznatu nacionalnu manjinu. Svi glasači nacionalnih manjina mogu izabrati između glasovanja na općim parlamentarnim izborima i glasovanja za kandidate na objavljenim popisima predstavnika njihovih nacionalnih manjina. Pripadnici srpske nacionalnosti i drugih nacionalnih manjina mogu u načelu dobiti dodatna mjesta u okviru ovog sustava, ako kandidati iz njihove manjine dobiju dovoljno glasova u jednom ili više redovnih glasačkih jedinica. U vladi je više ministara srpske nacionalnosti, uključujući i zamjenike premijera.

Odjeljak 4. Korupcija i netransparentnost u vladi

Zakonom su utvrđene kazne za korupciju, a državno odvjetništvo i policija i dalje učinkovito provode te odredbe. Korupcija je i dalje problem i tijekom godine bilo je više prijava korupcije na nacionalnoj razini.

Korupcija: Bivši premijer Ivo Sanader optužen je šesti put u rujnu 2013. za korištenje ovlasti premijera kako bi predsjednika uprave državne tvrtke HEP primorao na potpisivanje ugovora o prodaji električne energije tvrtki u Bosni i Hercegovini, čime je prouzročien gubitak od 649,6 milijuna kuna (105,5 milijuna dolara). Sanader je ostao u zatvoru nakon pravomoćne presude od 13. lipnja za korupciju i profiterstvo, kaznena

djela vezana uz njegov postupke u svezi s prodajom naftne industrije INA, kao i za mito plaćeno od strane Hypo Alpe Adria banke, za koja je presuđen na osam i pol godina zatvora.

Dana 11. ožujka Županijski sud u Zagrebu osudio je vodeću opozicijsku stranku, Hrvatsku demokratsku zajednicu (HDZ), kao pravnu osobu, za usmjeravanje sredstava iz javnih tvrtki u vlastite fondove tijekom godina dok je ta stranka bila na vlasti, od 2003. do 2009. Sud je ujedno osudio više bivših članova HDZ-a, uključujući i Ivu Sanadera, za preusmjeravanje 70 milijuna kuna (11,3 milijuna dolara) iz državnih institucija na privatne i stranačke račune. HDZ se žalio na presudu, a na kraju godine čeka se odluka Vrhovnog suda.

Ured za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminala (USKOK) je glavno tijelo progona odgovorno za istragu i progon predmeta korupcije i organiziranog kriminala. USKOK je djelovao učinkovito i neovisno i imao je dovoljno sredstava za svoje djelovanje. USKOK je aktivno surađivao s institucijama civilnog društva. Specijalizirani odjeli u četiri najveća županijska suda u državi sudili su u predmetima organiziranog kriminala i korupcije. Sektor za suzbijanje korupcije Ministarstva pravosuđa, međuinstitucionalno Povjerenstvo za praćenje provedbe mjera suzbijanja korupcije i saborsko Nacionalno vijeće za praćenje provedbe Strategije suzbijanja korupcije pratili su provedbu antikorupcijskih mjera. Ta tijela surađivala su s institucijama civilnog društva, djelovala su učinkovito i neovisno i raspolagala odgovarajućim financijskim sredstvima.

Financijska objava: Zakon obvezuje javne dužnosnike na objavu podataka o imovini, čega se većina državnih dužnosnika pridržava. Povjerenstvo za razmatranje sukoba interesa osigurava prisilnu provedbu tih obveza. Povjerenstvo je započelo s radom u veljači 2013. i od tada održalo 59 sjednica. Javni dužnosnici zakonski su obvezni prijaviti potencijalne sukobe interesa, uključujući vlasničke udjele u imovini i poslovnim subjektima, u roku od 30 dana od stupanja na dužnost. Povjerenstvo je u više od 100 predmeta odredilo financijske kazne, uključujući i kazne za više ministara, zamjenika ministara i članova parlamenta. Dužnosnici ne smiju zadržati simbolične darove u vrijednosti iznad 500 kuna (81 dolar). Utvrđene su administrativne sankcije za nepridržavanje.

Javni pristup informacijama: Zakonom je utvrđen javni pristup informacijama u posjedu brojnih javnih institucija i kratki popis izuzetaka, s navedenim osnovama za neobjavlivanje. Postoji razumno kratak vremenski rok u kojem pojedino tijelo može objaviti ili odgovoriti, razumne naknade za obradu zahtjeva, administrativne odnosno kaznene sankcije za nepridržavanje, kao i mehanizam žalbe za razmatranje odbijenih

zahtjeva za objavu pred novoimenovanim povjerenikom za informiranje. Pravosudni nadzor vrši upravni sud. Međutim, prema podacima udruge *Transparency International*, nedostaje učinkovita dalekosežna kampanja i javnim institucijama je potrebna dodatna obuka o ovom zakonu. Uredu povjerenika za informiranje nedostaje sredstava, ima samo četiri zaposlena i minimalna financijska sredstva, što ugrožava cilj zakona, odnosno poticanje pristupa informacijama.

Odjeljak 5. Stav vlade prema međunarodnim i nevladinim istragama navoda o kršenjima ljudskih prava

Niz domaćih i međunarodnih grupa za zaštitu ljudskih prava uglavnom djeluju bez ograničenja vlade, istražujući i objavljujući svoje nalaze o predmetimakršenja ljudskih prava. Državni dužnosnici redovno se sastaju s udrugama za zaštitu ljudskih prava i često dobro surađuju i reagiraju na njihova gledišta.

Državna tijela za zaštitu ljudskih prava: Država ima aktivan Ured pučkog pravobranitelja koji istražuje pritužbe o kršenju ljudskih prava. Zakonom je pučki pravobranitelj ovlašten pokrenuti skraćeni postupak u predmetima kad postoje dostatni dokazi o kršenju ustavnih i zakonskih prava. Dugotrajni administrativni postupci, uključujući i one na Upravnom sudu, predstavljaju vrlo raširen problem.

Odjeljak 6. Diskriminacija, socijalno zlostavljanje i trgovina ljudima

Zakonom je zabranjena diskriminacija na temelju rase, spola, invaliditeta, jezika, seksualne orijentacije, spolaili društvenog statusa i vlada je uglavnom osiguravala provedbu tih zabrana.

Ženska prava

Silovanja i obiteljsko nasilje: Silovanje, uključujući i ono u braku, je kazneno djelo koje podliježe kazni zatvora od jedne do 10 godina. U slučajevima silovanja s otežanim okolnostima koja dovedu do smrtnog slučaja ili trudnoće, ili ako je žrtva maloljetnik, kazna zatvora iznosi od tri do 15 godina. Zakonom je kriminalizirano obiteljsko nasilje. Ured pravobraniteljice za ravnopravnost spolova prijavio je da tužitelji i sudovi i dalje nerado predlažu i pokreću zaštitne mjere, osobito mjere zabrane. Pravobraniteljica navodi da policiji i dalje nedostaje osjetljivosti na pitanja ravnopravnosti spolova i da se u slučajevima obiteljskog nasilja iznose prekršajne prijave koje su temeljem propisa dopuštene i protiv počinitelja i protiv žrtve. Ured pravobraniteljice za ravnopravnost spolova prijavio je 75 silovanja počinjenih u 2013. godini. Udruge procjenjuju da na svako prijavljeno silovanje postoji još 15 neprijavljenih slučajeva.

Nasilje nad ženama, uključujući i obiteljsko nasilje, i dalje je problem. U 2013. prijavljeno je 41 ubojstvo, od čega su 15 počinili članovi obitelji. Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova prijavila je da je u 11 od 15 slučajeva žrtva bila žena. Pravobraniteljica navodi da policija često nije pokazala svijest o ravnopravnosti spolova u slučajevima obiteljskog nasilja. Podrška za sigurne kuće, stručno osposobljavanje i financijsku pomoć za žrtve obiteljskog nasilja i dalje je ograničena. Udruge i lokalna tijela uprave vode 17 skloništa. Iako je država financirala većinu usluga, udruge koje nadziru skloništa tvrde da je financiranje često nedovoljno i neredovito. Žrtvama obiteljskog nasilja dostupne su stalne telefonske linije, savjetovanje i pravna pomoć.

Spolno sakaćenje žena: Spolno sakaćenje žena je zakonski zabranjeno. Tijekom godine nije bilo prijavljenih slučajeva spolnog sakaćenja žena.

Spolno uznemiravanje: Propisima kojima se kriminalizira spolno uznemiravanje utvrđena je najveća zatvorska kazna za takve prijestupe u trajanju od jedne godine. Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova izrazila je zabrinutost da se od optužbi za spolno uznemiravanje često odustaje zbog straha od odmazde.

Reproduktivna prava: Država poštuje pravo parova i pojedinaca na slobodno i odgovorno odlučivanje o broju djece, razmaku između dana njihova rođenja i vremenu rođenja, kao i pravo da budu informirani i imaju sredstva za tu svrhu. Oni imaju pravo ostvariti najviši standard reproduktivnog zdravlja, bez diskriminacije, prisile ili nasilja.

Diskriminacija: Žene uživaju isti pravni status i prava kao i muškarci, uključujući prava temeljem obiteljskog zakona, zakona o radu, zakona o imovini, zakona o nasljeđivanju i u okviru pravosudnog sustava. Zakonom se zahtjeva jednaka plaća za jednak rad. Prema pravobraniteljici za ravnopravnost spolova, žene i dalje doživljavaju diskriminaciju pri zapošljavanju, uključujući plaće i napredovanje na menadžerske i upravne pozicije (vidjeti odjeljak 7.d.). Žene uglavnom imaju manje plaćena radna mjesta. U izvješću pravobraniteljice za ravnopravnost spolova za 2013. godinu navodi se da je jaz između plaća muškaraca i žena i dalje visok i da su potrebne političke mjere za rješavanje tog problema. Vlada je pokrenula više programa tijekom godine za povećanje mogućnosti za žene na radnom mjestu, uključujući i povlašten položaj za tvrtke u vlasništvu žena pri dobivanju poslovnih kredita od države. Pored toga, oružane snage također su povećale mogućnosti sudjelovanja žena u međunarodnim mirotnim operacijama.

Pravobraniteljica je prijavila i da je kod žena, neovisno o stupnju obrazovanja, vjerojatniji gubitak radnog mjesta. Prema pravobraniteljici, državne inspekcije nisu bile učinkovite u otkrivanju kršenja i sankcioniranju poslodavaca. Pravobraniteljica nadalje navodi da je većina pojedinačnih pritužbi vezana uz radnu i socijalnu diskriminaciju, nakon čega slijedi obiteljsko nasilje i pritužbe na pravosuđe. Te pritužbe, koje predaju

uglavnom žene, prvenstveno su usmjerene protiv državnih institucija i drugih pravnih osoba a ne pojedinaca.

Dječja prava

Upis činjenice rođenja: Državljanstvo se stječe rođenjem na teritoriju države ili od jednog od roditelja. Nadležna tijela upisala su sve činjenice rođenja u trenutku rođenja unutar države ili u inozemstvu. Djeca rođena u državi ispunjavaju uvjete za državljanstvo ako bi inače bila bez državljanstva.

Obrazovanje: Iako nacionalne manjine imaju pravo osnivati škole, osam osnovnih škola u Vukovaru za srpsku nacionalnu manjinu i dalje je bezuspješno tražilo registraciju. Iako je većina škola u državi integrirana, neke škole u Vukovaru ostale su odvojene, zbog zahtjeva srpske nacionalne manjine za provedbu njihovih zakonskih prava na vlastiti nastavni program. Centar za mir u Osijeku naveo je u rujnu da, iako te škole čuvaju manjinsku kulturu i jezik, odvojene škole doprinose i trajnoj marginalizaciji i migraciji učenika u Srbiju na daljnje obrazovanje.

Zlostavljanje djece: Zlostavljanje djece, uključujući i spolno zlostavljanje, predstavlja problem. Većina pritužbi na zlostavljanje djece tijekom godine odnosila se na osobna prava, poput prava na život s roditeljima, prava na roditeljsku skrb i zaštitu od nasilja i zanemarivanja.

Rano i prisilno sklapanje braka: Iako nema dostupnih statističkih podataka, romske udruge navode da je u romskoj zajednici problem rano i prisilno sklapanje braka. Izvanbračna zajednica između maloljetnika u dobi od 16 i više godina uobičajena je i često potaknuta trudnoćom. U nekim slučajevima te zajednice prelaze u službeni brak nakon što partneri postanu punoljetni.

Spolno sakaćenje djevojčica: Spolno sakaćenje djevojčica je zakonom zabranjeno. Tijekom godine u Hrvatskoj nije bilo prijavljenih takvih predmeta

Spolno iskorištavanje djece: Najniža dob za spolni odnos uz pristanak je 15 godina, a kazna za nezakonit spolni odnos s maloljetnom osobom kreće se od jedne do 10 godina zatvora. U otežanim okolnostima, poput silovanja koje dovede do trudnoće ili ponovljenih spolnih odnosa, kazne su u rasponu od pet do 40 godina zatvora. Snimanje ili fotografiranje djece za pornografski materijal kažnjava se zatvorskom kaznom od jedne do osam godina, dok izlaganje djece pornografiji može dovesti do financijskih kazni ili zatvorske kazne do tri godine.

U 2013. godini Ministarstvo unutarnjih poslova registriralo je 487 spolnih kaznenih djela u koja su uključeni maloljetnici, uključujući 52 slučaja nezakonita spolnog odnosa s maloljetnom osobom, 197 slučajeva bluda i razvrata, 88 slučajeva proizvodnje dječje pornografije i 29 slučajeva vezanih uz raspačavanje dječje pornografije na internetu. Ministarstvo unutarnjih poslova vodi internetsku stranicu pod nazivom *Red Button* na kojoj javnost može policiji prijaviti dječju pornografiju.

Međunarodne otmice djece: Hrvatska je potpisnica Haške konvencije o građanskopravnim aspektima međunarodne otmice djece iz 1980. godine. Posebni podaci američkog Ministarstva vanjskih poslova za Hrvatsku mogu se vidjeti na internetskoj stranici travel.state.gov/content/childabduction/english/country/croatia.html.

Antisemitizam

Prema Koordinaciji židovskih zajednica u Hrvatskoj, židovska zajednica u Hrvatskoj broji između 2.000 i 2.500 članova. Tijekom godine prijavljeni su određeni antisemitski javni komentari i vandalizam, uključujući vandalizam nad memorijalnim pločama holokausta i židovskom groblju.

U travnju su vandali teško oštetili više grobova na 400 godina starom židovskom groblju u Splitu, iako nije jasno je li motiv bio antisemitizam.

U svibnju je službenik Ministarstva vanjskih i europskih poslova javno izrazio zabrinutost u svezi s prijetnjama iz prosinca 2013. upućenima zaposlenicima Memorijalnog muzeja u Jasenovcu, koji čuva povijest koncentracijskog logora u Jasenovcu iz 2. svjetskog rata, u kojem je ubijeno više od 83.000 Židova, Srba, Roma i Hrvata koji su se opirali fašističkom režimu.

Tadašnji Predsjednik Ivo Josipović, premijer Zoran Milanović i predsjednik Sabora Josip Leko položili su cvijeće na zagrebačkom Trgu žrtava fašizma 27. siječnja obilježavajući Dan sjećanja na holokaust.

Trgovina ljudima

Vidjeti *Izveštaj o trgovanju ljudima* američkog Ministarstva vanjskih poslova na internetskoj stranici www.state.gov/j/tip/rls/tiprpt/.

Osobe s invaliditetom

Zakonom je zabranjena diskriminacija osoba s tjelesnim, senzornim, intelektualnim i mentalnim oštećenjima pri zapošljavanju, obrazovanju, putovanju zrakoplovima i drugim oblicima prijevoza, pristupu zdravstvenoj skrbi i pružanju drugih javnih usluga, ali vlada nije uvijek učinkovito osigurala provedbu tih odredaba.

Pravobraniteljica za osobe s invaliditetom prijavila je da državi nedostaju sredstva za promicanje zapošljavanja osoba s invaliditetom, zbog čega se većina osoba s invaliditetom umjesto toga usmjerava u prijevremenu mirovinu.

Nedostatak sredstava nastavlja se i u pogledu zdravstvene zaštite osoba s invaliditetom, a tijekom godine došlo je do smanjenja ukupnih financijskih sredstava za programe za osobe s invaliditetom zbog proračunskih rezova na razini cijele vlade. Ministarstvo socijalne politike i mladih prijavilo je da je 4.800 osoba trebalo usluge vezane uz invaliditet, dok je u 2013. godini samo 641 osoba stvarno uključena u takve programe. Prema nacionalnom Registru osoba s invaliditetom, u siječnju je u Hrvatskoj bilo 510.274 osoba s invaliditetom.

Institut Otvoreno društvo nastavio je svoj trogodišnji projekt s Ministarstvom socijalne politike i mladih za osiguranje alternativnog smještaja u zajednici za otprilike 400 osoba s mentalnim poteškoćama umjesto institucionalizacije. U globalnom izvješću organizacije *Human Rights Watch* (HRW) za 2013. godinu navedeno je da „nema gotovo nikakvog napretka u provedbi vladina master-plana deinstitutionalizacije iz ožujka 2011. godine“. HRW smatra da oko 9.000 osoba s intelektualnim ili mentalnim poteškoćama i dalje živi u institucionalnom okruženju, sa samo malim povećanjem broja kreveta za smještaj u zajednici i uslugama podrške (do 425 u odnosu na 300 u 2010.) za sve osobe s invaliditetom. Prema podacima Ministarstva socijalne politike i mladih, 184 osobe s mentalnim poteškoćama otpuštene su iz institucija u razdoblju od siječnja do studenog.

Osobe s invaliditetom imaju pravo glasa. Tijekom godine donesen je zakon o povećanom zapošljavanju osoba s invaliditetom u privatnom sektoru, ali pravobraniteljica za osobe s invaliditetom navodi da u privatnom sektoru nedostaju mehanizmi za osiguranje i praćenje razumnih mogućnosti zapošljavanja osoba s invaliditetom.

Iako se zakonom utvrđuje obvezan pristup zgradama za osobe s invaliditetom, vlasnici i upravitelji zgrada nisu se uvijek toga pridržavali i nije bilo sankcija. Djeca s invaliditetom pohađala su sve razine obrazovanja, iako udruge navode nedostatak propisa kojima se utvrđuje obveza osiguranja jednakog pristupa za osobe s invaliditetom, što znači da mnogi studenti s invaliditetom nisu imali jednak pristup srednjoškolskom i sveučilišnom obrazovanju. Prema podacima Ureda javne pravobraniteljice za osobe s invaliditetom, zbog nedostatka pristupa smanjen je broj osoba s invaliditetom koje

pohađaju školu, kao i broj škola između kojih mogu izabrati. Većina zgrada i dalje je nepristupačna za invalidska kolica i nema dovoljno tumača za znakovni jezik za gluhe, nedovoljno opreme za čitanje ekrana za slijepe, kao i malo akademskih i logističkih asistenata za pomoć u školi.

Nacionalne/rasne/etničke manjine

Iako se ustavna zaštita od diskriminacije odnosi na sve manjine, određena diskriminacija srpske i romske manjine i dalje se nastavlja.

Prema popisu stanovništva iz 2011. godine, Srbi su najveća manjinska etnička skupina u državi i čine otprilike četiri posto stanovništva. Tijekom godine organizacije srpske nacionalne manjine zaprimile su manje prijave o fizičkim napadima na Srbe nego prethodnih godina. Nacionalističke skupine su i nadalje prosvjedovale protiv upotrebe ćirilice na javnim zgradama i tražile javni bojkot srpske robe i trgovina u Vukovaru. Bojkot nije uspio.

Organizacija pod nazivom Stožer za obranu hrvatskog Vukovara pokrenula je prosvjede protiv stavljanja ćiriličnih oznaka i prikupila više od 500.000 potpisa na referendumu o ograničavanju upotrebe dvojezičnih oznaka u područjima države sa značajnim manjinskim stanovništvom. U kolovozu je Ustavni sud proglasio taj prijedlog neustavnim, čime je okončano traženje referenduma. Pored objave inicijative neustavnom, Ustavni sud naložio je Gradskom vijeću Vukovara rješavanje svih pitanja glede dvojezičnih oznaka u roku od jedne godine i utvrđivanje gradskih okruga u kojima su potrebne takve oznake.

Dana 2. svibnja Općinski sud u Vukovaru osudio je Tomislava Josića, vođu Stožera za obranu hrvatskog Vukovara, za poticanje na počinjenje nezakonitih djela zbog njegovih dugotrajnih nastojanja na poticanju vlastite organizacije i javnosti na prisilno uklanjanje dvojezičnih (latiničnih i ćiriličnih) oznaka na javnim zgradama u Vukovaru. Sud je Josiću odredio uvjetnu zatvorsku kaznu od osam mjeseci, s dvogodišnjim uvjetnim razdobljem tijekom kojeg će biti uhićen ukoliko nastavi svoje agitiranje.

U ožujku 2013. Zdravko Mamić, izvršni direktor nogometnog kluba Dinamo Zagreb, govoreći o tadašnjem ministru obrazovanja i sporta, Željku Jovanoviću, pogrdno se osvrnuo na njegovo srpsko podrijetlo. Mamić je uhićen temeljem optužbe za kršenje propisa o zabrani govora mržnje i poticanja na nasilje. U svibnju 2013. Jovanović je podnio građansku tužbu protiv Mamića, a u lipnju 2013. javno tužiteljstvo podiglo je optužnicu protiv Mamića za poticanje javne mržnje. U prosincu 2013. Općinski kazneni sud u Zagrebu oslobodio je Mamića krivnje. Dana 3. lipnja Županijski sud u Zagrebu

potvrdio je oslobađajuću presudu za Mamića u građanskom postupku pokrenutom od strane Jovanovića.

Nakon nogometne utakmice između Hrvatske i Islanda u studenom 2013. kapetan hrvatske nogometne reprezentacije Josip Šimunić predvodio je navijače u pronacističkim ustaškim usklikom iz razdoblja 2. svjetskog rata. Predsjednik Josipović i drugi visoki državni dužnosnici osudili su Šimunićeve postupke. Nakon incidenta, tužiteljstvo je Šimuniću odredilo najvišu moguću financijsku kaznu – 25.000 kuna (4.100 dolara) za poticanje nacionalne mržnje i javnih nereda. I Međunarodni nogometni savez (FIFA) suspendirao je Šimunića i zabranio mu nastup u 10 službenih utakmica, odredio mu financijsku kaznu od 33.800 dolara i zabranilo mu nastup na Svjetskom nogometnom prvenstvu u Brazilu 2014. godine.

Diskriminacija Roma i dalje je problem. Iako se na popisu stanovništva 2011. godine 16.974 osobe izjasnilo kao Romi, dužnosnici i udruge procjenjuju da romska populacija broji između 30.000 i 40.000 pripadnika. Romi su suočeni s diskriminacijskim zaprekama, uključujući državljanstvo, dokumentaciju, obrazovanje, stambeno zbrinjavanje i zapošljavanje (vidjeti odjeljak 7.d.). Prema podacima Vijeća Europe, samo 6,5 posto Roma u Hrvatskoj ima stalan posao. Istraživanje UN-ova Programa razvoja pokazalo je da je 76 posto Roma i 20 posto drugih koji žive u romskim naseljima živi u siromaštvu. Zajedno s udrugama građanskog društva i neovisnim stručnjacima, vlada je u travnju 2013. usvojila nacionalni plan djelovanja za poboljšanje pristupa obrazovanju, zapošljavanju, stambenom zbrinjavanju, pravnim uslugama i zdravstvenoj skrbi za Rome i za rješavanje diskriminacije. Državni Ured za ljudska prava angažirao je vođe romske zajednice na poboljšanju prilika za Rome u Hrvatskoj.

Iako je obrazovanje besplatno i obvezno do osmog razreda, romska djeca suočavaju se s ozbiljnim zaprekama u obrazovanju, uključujući diskriminaciju u školama i nedostatak obiteljske podrške. U travnju je Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta prijavilo da je 5.470 romske djece upisano u osnovnu školu, od čega je 428 ponavljača. Država nastoji poboljšati poznavanje hrvatskog jezika u Roma jačanjem predškolskog odgoja. U školskoj godini 2013./2014. u predškolske ustanove i dječje vrtiće upisano je 769 romske djece. Veliki broj romske djece koja napušta školu i dalje je problem. Na početku školske godine 2013./2014. bilo je 413 romskih učenika u osmom razredu, daleko manje od broja Roma upisanih u prvi razred sedam godina ranije.

Država je dodijelila 580 stipendija na razini srednjih škola i 23 na sveučilišnoj razini za romske učenike i studente, za pokriće školarine, troškova prijevoza i smještaja. Za školsku godinu 2013./2014. Ministarstvo obrazovanja prijavilo je financiranje predškolskog obrazovanja za 390 romske djece. Vlada je poticala zapošljavanje Roma

nadoknadom dvogodišnje plaće poslodavcima koji zaposle romske radnike. Organizacije romske zajednice dobile su podršku Savjeta za nacionalne manjine, u koji su uključeni i predstavnici romske zajednice.

Savjet za nacionalne manjine pridonio je s oko 38 milijuna kuna (6,2 milijuna dolara) u 2013. i 2014. godini, od čega je dio bio namijenjen i romskoj zajednici.

Postupci nasilja, diskriminacije i drugog zlostavljanja na temelju spolne orijentacije i rodnog identiteta

Iako je zakonom zabranjena diskriminacija na temelju spolne orijentacije i rodnog identiteta, bilo je prijava nasilja nad LGBT osobama. Dana 22. lipnja pet ili šest muškaraca fizički je napalo dva LGBT aktivista u Splitu. Jedan aktivist primio je medicinsku pomoć nakon incidenta.

U lipnju je nepoznata osoba napala 19-godišnjeg brazilskog turista u Splitu tijekom glazbenog festivala nakon što je poljubio svog partnera. Počinitelj je udario žrtvu i ostavio je u nesvijesti. Turist je liječen i otpušten iz bolnice, a počinitelj nije uhićen.

Udruge su prijavile da je policija reagirala na prijave nasilja protiv LGBT osoba, ali su uočile nedorečenost u kaznenom zakonu u pogledu kazni za nasilno ponašanje prema takvim osobama. Udruge za prava LGBT osoba navode da svijest o diskriminaciji LGBT osoba unutar pravosuđa nije jednaka. Općinski sud u Zagrebu odbio je pet zajedničkih tužbi za diskriminaciju prilikom zapošljavanja na temelju spolne orijentacije, ali Vrhovni sud kasnije je poništio tri rješenja (vidjeti odjeljak 7.d.).

Dana 6. rujna održana je prva povorka ponosa za prava homoseksualaca u najvećem gradu istočnog dijela Hrvatske, Osijeku, koja je privukla 300 do 400 sudionika iz Hrvatske, Srbije, Makedonije i Crne Gore. Ni organizatori povorke ni policija nisu prijavili nikakve incidente tijekom tog događaja. Godišnja povorka ponosa u Splitu održana je 7. lipnja bez incidenata. U povorci je sudjelovalo oko 300 sudionika, dok je 600 policajaca bilo na dužnosti osiguranja događaja, organiziranog od strane splitske udruge Rispet. Između 3.000 i 5.000 osoba sudjelovalo je bez incidenta u 13. povorci ponosa u Zagrebu održanoj 14. lipnja, s manjom prisutnošću policije nego ranijih godina.

Društvena stigma zaraženih HIV-om i oboljelih od AIDS-a

Društvena diskriminacija osoba zaraženih HIV-om i oboljelih od AIDS-a i dalje je problem. Hrvatska udruga za HIV (HUHIV) smatra da neki stomatolozi i liječnici opće prakse i dalje odbijaju liječiti HIV pozitivne pacijente. Kad se pacijentu dijagnosticira HIV, liječenje pruža specijalizirana bolnica za infektivne bolesti u Zagrebu. Dok

predstavnicima HUHIV-a smatraju da je taj centralizirani sustav najbolja zaštita privatnosti pacijenata, prijavili su i neka kršenja povjerljivosti podataka osoba s dijagnozom HIV-a, od kojih su mnoge suočene s diskriminacijom, uključujući diskriminaciju prilikom zapošljavanja nakon objave njihova statusa (vidjeti odjeljak 7.d.). Bilo je i navoda da su transplantacijski centri odbijali staviti HIV pozitivne pacijente na popise potencijalnih primatelja organa.

Udruga HUHIV vodi Check Point Zagreb, centar u kojem su omogućene besplatne i anonimne OraQuick pretrage za probir na HIV. HUHIV tvrdi da Check Point nudi bolji probir za opću populaciju, što je potrebno budući da vrlo mali broj službeno prijavljenih HIV pozitivnih osoba ne odražava stvarno stanje u državi. HUHIV također osigurava anonimnu dežurnu telefonsku liniju za informacije.

Odjeljak 7. Radnička prava

a. Sloboda udruživanja i pravo na kolektivno pregovaranje

Zakonom je utvrđeno pravo radnika na osnivanje sindikata i uključivanje u sindikate po vlastitom izboru, kolektivno pregovaranje i organiziranje zakonitih štrajkova. Vlada je uglavnom poštivala ta prava. Zakonom se zabranjuje diskriminacija sindikata i dopušta sindikatima osporavanje otpuštanja na sudu. Zakonom se zahtijeva vraćanje radnika na posao ako je otkaz uvjetovan sindikalnim djelovanjem.

Postoje ograničenja tih prava. Zaposlenima u oružanim snagama zabranjeno je uključivanje u sindikate kao i štrajk. Radnici mogu štrajkati samo po završetku ugovora ili u specifičnim okolnostima navedenima u ugovoru nakon što prođu kroz postupak mirenja. Obje strane u postupku mirenja mogu odlučiti da postupak ne vodi prema rješenju i tada radnici mogu štrajkati. Zakonom se također traži da radnici, pri pregovaranju za sklapanje ugovora, sudjeluju u mirenju prije štrajka. Radnici i uprava moraju se suglasiti o miritelju ako spor ode u postupak mirenja. Ako se utvrdi da je štrajk nezakonit, svaki sudionik može dobiti otkaz, a sindikat se može tužiti za naknadu štete. Zakonom se dopušta vladi jednostrano mijenjanje kolektivnih ugovora u javnom sektoru iz financijskih razloga. Zaposlenici lokalnih ili regionalnih tijela vlasti ne smiju kolektivno pregovarati. Fizički radnici i zaposlenici u maloprodaji zapošljavaju se temeljem ugovora na određeno vrijeme, zbog čega im je otežano udruživanje u sindikate, a neki poslodavci zapošljavaju nove radnike na probni rok bez ponude istih prava koja imaju zaposlenici s ugovorima na neodređeno vrijeme. Radnici zaposleni temeljem privremenih ugovora uglavnom ne osnivaju sindikate niti se uključuju u njih, zbog straha od raskida radnog odnosa po isteku probnog roka.

Vlada je uglavnom uspješno osiguravala provedbu mjerodavnog prava, s adekvatnim resursima, uključujući i inspekcije. Zatvorske kazne od jedne do 15 godina za prekršitelje uglavnom se smatraju dovoljnim za odvraćanje od kršenja. Sudski postupci traju izuzetno dugo. Neučinkovitost sudskog sustava ozbiljno ugrožava pokušaje traženja pravnog lijeka u slučaju diskriminacije protiv sindikata i kršenja propisa.

Slobodu udruživanja vlada je uglavnom poštivala. Sindikati su djelovali neovisno o vladi i političkim strankama. Bilo je incidenata zlostavljanja i otpuštanja radnika u svezi sa sindikalnim djelovanjem. Na primjer, antisindikalno djelovanje brodogradilišta Brodosplit dovelo je do suspenzije odnosno otkaza radnog odnosa za 254 zaposlena. Poslodavci su često članove sindikata nazivali huliganima i teroristima.

b. Zabrana prisilnog ili obveznog rada

Zakonom su zabranjeni svi oblici prisilnog ili obveznog rada. Bilo je incidenata u vidu prisilnog rada.

Vlada je dijelom bila neučinkovita u osiguranju provedbe tih propisa. Nedostatak inspekcija i ograničena sredstva dovela su do malog broja osuđujućih presuda. Obeštećenje žrtvama prisilnog rada je ograničeno, iako su kazne za prisilan rad od jedne do 15 godina zatvora dovoljno stroge za odvraćanje od kršenja. Osuđivanje kršitelja zabrane prisilnog rada ostaje na niskoj razini i stoga nije dovoljno za odvraćanje od kršenja. Državna nastojanja na sprječavanju i eliminaciji prisilnog rada obuhvaćaju i suradnju s više udruga na provedbi nacionalnog plana djelovanja i objavljivanju programa podizanja svijesti.

Žene i muškarci podvrgnuti su prisilnom radu u poljoprivredi. Kod romske djece prisutan je rizik od prisilnog rada (vidjeti odjeljak 7.c.).

Vidjeti i *Izvyješće o trgovini ljudima* američkog Ministarstva vanjskih poslova na internetskoj stranici www.state.gov/j/tip/rls/tiprpt/.

c. Zabrana dječjeg rada i najniža dob za zapošljavanje

Najniža dob za zapošljavanje djece je 15 godina, kad završava obvezno obrazovanje za djecu. Maloljetnici u dobi od 15 do 18 godina, koji nisu završili obvezno obrazovanje, mogu raditi samo ako dobiju ranije odobrenje državne inspekcije rada i ako dijete od rada ne trpi fizički ni psihički. Odobrenje se obično traži za snimanje filmskih scena ili za kazališne probe i izvedbe. Zakonom je zabranjen prekovremeni rad radnika mlađih od 18 godina, kao i noćni rad i rad u opasnim uvjetima. Ministarstvo rada i mirovinskog

sustava, Ured državnog inspektorata i pravobranitelj za djecu odgovorni su za osiguranje provedbe tog propisa i to su činili na odgovarajući način.

Bilo je dječjeg rada. U 2013. Godini, Ured državnog inspektorata je izvršio 14.143 inspekcije radnih mjesta i utvrdio 15 kršenja Zakona o radu u svezi s radom 20 maloljetnika. Kršenja su nastupila uglavnom u ugostiteljstvu, maloprodaji, uslugama, posluživanju hrane i turizmu, a odnosila su se na prekovremeni rad djece ili rad noću. Djeca su podvrgnuta prisilnom prosjačenju i ranom sklapanju braka koje bi moglo dovesti do kućnog ropstva (vidjeti odjeljak 6, Dječja prava).

Resursi i inspekcije za osiguranje provedbe propisa su adekvatni. Zakonom su propisane značajne financijske kazne od 61.000 do 100.000 kuna (9.900 do 16.200 dolara) po kršenju. Pored toga, prekršitelji mogu biti osuđeni na zatvorske kazne u trajanju od tri do 15 godina za prisilan dječji rad temeljem odredaba o trgovanju ljudima. Te odredbe smatraju se dovoljnim za odvratanje od kršenja. Pravobranitelj za djecu koordinirao je nastojanja na sprječavanju eksploatacije djece i pomoć u izvođenju djece iz eksploatacijskih situacija.

d. Diskriminacija u pogledu zapošljavanja ili zanimanja

Zakonom je zabranjena diskriminacija na temelju rase, spola, invalidnosti, jezika, spolne orijentacije i rodnog identiteta, kao i socijalnog statusa. Vlada je uglavnom osigurala provedbu tih propisa.

Diskriminacija pri zapošljavanju ili u obavljanju zanimanja nastupala je u pogledu spola, invalidnosti, spolne orijentacije, statusa zaraženih HIV-om, kao i nacionalnosti (vidjeti odjeljak 6).

e. Prihvatljivi uvjeti rada

Najniža plaća utvrđena od strane države iznosi 2.842 kune (461 dolar) mjesečno; najniža neto mjesečna plaća je između 2.000 i 2.200 kuna (325 i 357 dolara), ovisno o odbicima. Službena državna razina siromaštva je 2.020 kuna (327 dolara) mjesečno za jednočlano kućanstvo, odnosno 4.242 kune (688 dolara) mjesečno za četveročlano kućanstvo. Zakonom se zahtijeva plaćanje dodatka za prekovremeni rad iznad 40 radnih sati tjedno. Prekovremeni rad ograničen je na 10 sati tjedno i 180 sati godišnje. Zakonom nije riješen obvezni prekovremeni rad. Zaposlenici imaju zakonsko pravo na četiri tjedna plaćenog godišnjeg odmora i sedam slobodnih dana, uz državne blagdane. Vlada je utvrdila standarde zaštite na radu u skladu s europskim propisima.

Vlada je osigurala provedbu propisa o najnižoj plaći i mjerodavnog radnog zakonodavstva, iako je bilo opsežnih izvješća o radnicima koji rade u sivom sektoru bez pristupa takvoj zaštiti. Neisplata plaća i kašnjenje plaća, kao i neisplata naknade za prekovremeni rad i rad blagdanima i dalje je problem. Radnici imaju pravo pokrenuti sudski postupak protiv poslodavca koji ne izdaje platne liste zaposlenicima. U srpnju je Ministarstvo rada objavilo popis poslodavaca koji ne isplaćuju plaće odnosno doprinose na razdoblje od tri mjeseca ili duže. U kolovozu je na popisu bio 7.461 poslodavac, od ukupno 164.021 aktivne tvrtke. Vlada je nastojala od tih poslodavaca ostvariti isplatu plaća neplaćenim radnicima. Računi poslodavaca na popisu podliježu ovrsi od strane države, iako poslodavci ne snose osobnu odgovornost za neisplaćene plaće. Stručnjaci za radno pravo procjenjuju da je oko 27.000 zaposlenih radilo bez plaće.

Zakonom je utvrđena zatvorska kazna do tri godine za neisplatu plaća, a zaposlenicima je dopušteno tužiti poslodavce za neisplatu plaća. Zakonom se, međutim, poslodavcima koji ne isplaćuju plaće zbog ekonomskih problema omogućuje izuzeće od kaznenog progona.

Inspektorat rada osiguravao je pridržavanje radnog zakonodavstva inspekcijama na terenu. U veljači je Inspektorat rada premješten u Ministarstvo rada i mirovinskog sustava, u kojem je nastavio osiguravati provedbu propisa o radu inspekcijama na terenu. Na dan 24. listopada u Inspektoratu je bio 231 inspektor. Inspektorat je prijavio da je u 2013. zatvoreno 309 tvrtki na najmanje 30 dana zbog kršenja propisa o radu. Među kršenjima bilo je zapošljavanje lokalnih i stranih radnika bez radne dozvole, zapošljavanje radnika koji nisu prijavljeni u zavodu za mirovinsko osiguranje i zapošljavanje radnika koji nisu prijavljeni u zavodu za zdravstveno osiguranje.

U 2013. godini Inspektorat rada proveo je 14.143 inspekcije mjesta rada i prijavio 9.711 kršenja radnog zakonodavstva, uključujući propise o najnižoj plaći i propise o zaštiti na radu. Inspektorat je od toga prijavio 4.231 kršenje na prekršajne sudove za daljnje postupanje. Među prijestupima su kršenja ugovora o radu, isplata plaće za rad, godišnji odmor, kao i neplaćen i neprijavljeni prekovremeni rad. U 2013. tužiteljstvo je pokrenulo 19 kaznenih postupaka protiv poslodavaca. Zakonom su utvrđene zatvorske kazne u trajanju od šest mjeseci do pet godina, dok se za zlostavljanje na radnom mjestu utvrđuje zatvorska kazna do dvije godine, a za prijevaru poslodavca do najviše pet godina. Te kazne su dovoljne za odvratanje od takvih kršenja.

Zakonom su dobro definirani propisi o zaštiti na radu, uključujući posebne mjere zaštite za radnike u opasnim zanimanjima. U 2013. Inspektorat je proveo 9.387 inspekcija primjene standarda zaštite na radu i podnio 2.102 zahtjeva za pokretanje prekršajnog postupka za 3.667 navodnih kršenja standarda zaštite na radu, posebno u graditeljstvu.

Zakonom se regulira rad u smjenama i rad u pripravnosti i obuhvaćena je zaštita maloljetnika u dobi od 15 do 18 godina. Pravna zaštita ne obuhvaća radnike u svojoj ekonomiji. Promjenama Zakona o zaštiti na radu tijekom godine povećana je zaštita žena nakon poroda, dojilja, maloljetnika, osoba koje izgube sposobnost za rad na svom radnom mjestu i osoba kod kojih je prisutan rizik od ozljede na mjestu rada. Radnici se mogu skloniti iz situacija koje im ugrožavaju zdravlje ili sigurnost bez ugrožavanja svog radnog odnosa, a nadležna tijela učinkovito štite zaposlenike u toj situaciji.